

HK/MLW

5 Mehefin 2024

Cadeirydd ac Aelodau'r Pwyllgor
Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon a Chysylltiadau Rhyngwladol
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
CAERDYDD
CF99 1SN

Annwyl Gadeirydd ac Aelodau'r Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon a
Chysylltiadau Rhyngwladol,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 23 Mai 2024.

Rydym yn croesawu'r cyfle i ddarparu rhagor o wybodaeth am y Tendr Masnachfrait
Cylchgronau ac yn ateb eich cwestiynau fel a ganlyn:

O ran y broses apelio i ymgeiswyr aflwyddiannus (hynny yw, yn dilyn y broses dendro yn 2023), nodwyd gennych i'r apeliadau gael eu gwranddo gan Gadeirydd y Panel Cylchgronau a Phennaeth yr Adran Datblygu Cyhoeddi. A allech gadarnhau pa rôl, os o gwbl, oedd gan y naill neu'r llall o'r personau hynny yn y broses gychwynnol o wneud penderfyniadau ynghylch dyfarnu grantiau?

Adolygwyd y cwynion a dderbyniwyd gan *Planet* a *New Welsh Review* gan Gadeirydd y Panel Cylchgronau (sydd hefyd yn Is-gadeirydd yr Is-bwyllgor Datblygu Cyhoeddi Saesneg annibynnol), a Phennaeth Datblygu Cyhoeddi y Cyngor Llyfrau.

Fel aelod o'r Is-bwyllgor Datblygu Cyhoeddi (Saesneg) mae gan Gadeirydd y Panel Cylchgronau hawliau pleidleisio llawn o ran dyfarnu grantiau a thendrau. Roedd yn rhan o'r penderfyniadau unfrydol a wnaed gan y panel llawn yn ystod rownd masnachfrait y cylchgronau. Cydlynir y broses gyfan gan y Swyddog Datblygu Cyhoeddi, sydd hefyd yn darparu'r ysgrifenyddiaeth. Mae aelodau eraill o staff y Cyngor Llyfrau yn mynychu'r cyfarfodydd fel arsylwyr a gallant ateb cwestiynau gan aelodau'r panel, ond nid oes ganddynt unrhyw hawliau pleidleisio. Yn gryno, roedd Pennaeth yr Adran Datblygu Cyhoeddi yn bresennol yn ystod pob cyfweiliad ond ni fu'n rhan o'r broses gwneud penderfyniadau.

Pryd, a pham, y penderfynodd y Cyngor Llyfrau gadw cyfran o arian o'r broses dendro yn 2023? Pam na ddosbarthwyd y cyllid hwn (gwerth tua £85,000 yn 2024) yn 2023?

Nid wnaed penderfyniad fel y cyfryw i gadw unrhyw arian, ond yn hytrach, dyna oedd canlyniad terfynol y broses a gynhaliwyd dros ddau ddiwrnod ar 9 a 10 Tachwedd 2023. Gwerthuswyd cyfanswm o 9 cais masnachfrait yn erbyn yr holl feini prawf perthnasol; nid oedd pump cais yn bodloni'r meini prawf hyn ac ni chawsant eu hariannu o gwbl; ariannwyd tri chais ond am lai o arian nag a wnaethpwyd cais amdano, ac ariannwyd un cais yn llawn. Unwaith roedd y penderfyniadau unigol hyn wedi eu dyfarnu, a chan gofio pwrpas y Grant Masnachfrait Cylchgronau, bu'r panel wedyn yn ystyried y cyllid nad oedd wedi ei ddyrannu a'r bylchau

thematig oedd yn parhau yn y portffolio. Daethpwyd i'r casgliad mai cynnig am un cylchgrawn llenyddol newydd fyddai'r ffordd orau o gyflawni gofynion y grant, a'r defnydd mwyaf effeithiol o arian cyhoeddus. Arweiniodd hyn, yn ei dro, at y tendr presennol a hysbysebwyd ym mis Mawrth 2024. Mae'r tendr hwn ar gyfer cylchgrawn newydd sbon ac roedd croeso i ymgeiswyr aflwyddiannus o'r rownd flaenorol wneud cais. Fodd bynnag, ni phenderfynodd yr un o'r ymgeiswyr aflwyddiannus fanteisio ar y cyfle newydd hwn.

Pa broses werthuso y mae'r Cyngor Llyfrau wedi'i chynnal o'i brosesau tendro dros y tair blynedd diwethaf?

Fel sefydliad bach sydd wedi profi cyllid wedi aros yn ei unfan am dros ddegawd, mae adnoddau'n gyfyngedig. Yn benderfynol o gadw'r costau gweinyddol mor isel â phosibl, rydym yn credu mewn dull ystywyth o werthuso ein prosesau dyfarnu grantiau sy'n digwydd drwy gydol y flwyddyn. Mae hyn yn golygu adolygu mewnol parhaus o'r canllawiau grant a'r telerau ac amodau, casglu adborth gan gyfranogwyr ac arbenigwyr allanol, a gofyn i'r is-bwyllgorau eu hadolygu a'u trafod yn rheolaidd.

Mewn llythyrau cynharach at y pwyllgor hwn, dyddiedig 20 Rhagfyr 2023 a 29 Ebrill 2024, amlinellwyd y broses a gynhaliwyd gennym yn ystod 2022 i adolygu'r drefn ariannu ar gyfer cylchgronau cyn y cyfnod tendro'r cylchgrawn nesaf yn haf 2023.

Roedd hwn yn cynnwys cyngor allanol annibynnol a lywiodd yr adroddiad mewnol a rannwyd gennym gyda'r pwyllgor hwn ym mis Ebrill a oedd yn cynnwys y modelau ariannu cyfredol; y cymhwystra, meini prawf a'r rhesymeg dros ariannu cylchgronau; lefelau ariannu; amodau gwaith mewn gweithle lle ariennir cylchgronau; fformatau cyhoeddi a hygyrchedd darllenwyr. Roedd gwella cynrychiolaeth deg o gefndiroedd a phrofiadau amrywiol mewn cylchgronau a ariennir hefyd wedi ei gynnwys yn y cwmpas gwaith. Yn dilyn adroddiad gan y Cyngor Llyfrau ar y maes hwn, gwneud argymhellion ar sut y gallai'r Cyngor Llyfrau gefnogi'r diwydiant yn well er mwyn ei wneud yn decach ac yn fwy amrywiol.

Roedd yr oriau sylweddol a dreuliodd ar adolygiad allanol o bob agwedd ar ein proses a thrafodaethau dilynol y Panel Cylchgronau a'r Is-bwyllgor llawn yn golygu bod y paratodau ar gyfer y cylch tendro hwn yn gadarn. Rydym yn hyderus bod ein canllawiau a'n prosesau ar gyfer y rownd ariannu hon yn cyd-fynd â'r ymrwymadau a wnaed yn ein cynllun strategol a'n rhwymedigaethau fel elusen gofrestredig. Mae ein holl brosesau yn cydnabod ein cyfrifoldebau ymddiriedol fel cyllidwr sy'n dosbarthu grantiau Llywodraeth Cymru; yn cymryd i ystyriaeth gapasiti a phwysau ar ymgeiswyr o ran amser a gweinyddu; bod yr iaith a ddefnyddir yn hygyrch a ddim yn cynnwys jargon.

Pa effaith y mae lefelau cyllid Llywodraeth Cymru yn y blynyddoedd diwethaf wedi'i chael ar ystod a maint y gwasanaethau y gall y Cyngor Llyfrau eu hariannu?

Ym mis Ionawr eleni, fe wnaethom ysgrifennu at y Pwyllgor hwn a nifer o weinidogion i ofyn am gefnogaeth i osgoi, neu o leiaf i leihau, y toriadau arfaethedig o 10.5% i'n cyllideb yn 2024/25, ond yn ofer. Daeth y toriadau hyn ar ben degawd o gyllid yn ei unfan ac yn ystod y cyfnod hwnnw mae costau cynyddol a phwysau chwyddiant difrifol wedi gwaethygu'r sefyllfa ariannol heriol iawn. Nodwyd yn fanwl effaith y toriadau hynny ar y sector yr ydym yn ei gefnogi ac ar ein sefydliad. Gweler isod rai enghreifftiau o ganlyniadau anochel y toriadau hynny:

- Mae degawd o gyllid sydd wedi aros yn ei unfan yn erbyn costau cynyddol a phwysau chwyddiant difrifol yn golygu bod y grantiau i'r sector cyhoeddi wedi bod yn gostwng i bob pwrpas. Mae'r grantiau hyn ar hyn o bryd ar yr un lefel ag yr oeddynt yn 2004. Mae pob ymdrech wedi ei wneud i gynnal y niferoedd o lyfrau a chylchgronau a

gynhyrchir ond nid yw hynny wedi bod yn bosibl ac mae'n dod yn fwyfwy anodd wrth i gyhoeddwr gael eu gwasgu rhwng y toriadau ar y naill law a phris chwyddiant yn cynyddu ar y llall.

- Cyflwynwyd enghreifftiau o'r pwysau hyn gan yr ymgyrch i ddiogelu cylchgronau Cymreig mewn llythyr agored at y Cyngor Llyfrau, Cymru Greadigol a Swyddogion Llywodraeth Cymru yr haf diwethaf. Roedd y llythyr yn pwysleisio bod yr amodau grant a'r lefelau cyllid y mae'r Cyngor Llyfrau yn gallu eu darparu "...wedi arwain at ras i'r gwaelod mewn amodau gwaith ar gyfer gweithwyr cylchgronau a gwefannau, a ffioedd isel ar gyfer cyfranwyr." Mae'n anochel, felly, y bydd yn rhaid i fodolau cyhoeddi addasu a / neu y bydd llai o deitlau yn cael eu cefnogi o gronfa o arian sy'n crebachu'n barhaus wrth i ni geisio cefnogi modelau busnes ac amodau gwaith teg a chynaliadwy.
- Yn ogystal â'r pwysau ar gylchgronau Saesneg, mae'n anochel y byddwn yn cefnogi llai o lyfrau Cymraeg, a thra bod y cylchgronau Cymraeg wedi eu harbed rhag toriad yn y flwyddyn ariannol hon, diolch i £100,000 grant-un-tro gan Lywodraeth Cymru, bydd yn rhaid canfod arbediad o 10.5% ar gyfer Ebrill 2025.
- Digwyddodd y toriad hwn yng nghyllid y Cyngor Llyfrau yn erbyn cynnydd digynsail mewn costau papur, costau argraffu a chostau postio gan wneud i elw oedd eisoes yn fach grebachu ymhellach. Disgwylir i'r codiadau hyn barhau gydol y flwyddyn ariannol hon.
- Mae'r Cyngor Llyfrau yn cefnogi nifer o swyddi golygyddol a marchnata gyda'r cyhoeddwr Saesneg. Yn wreiddiol, nod y grantiau oedd cefnogi 75% o'r costau cyflogi. Fodd bynnag, oherwydd pwysau chwyddiant a chystadleuaeth gynyddol yn y farchnad lafur mae hyn yn aml yn nes at 30% erbyn hyn. O'i gymharu â gweddill Ewrop, mae prisiau manwerthu llyfrau yn y DU wedi aros yn llonydd i raddau helaeth, gan arwain at leihad o hyd ym maint yr elw. Gydag amodau economaidd heriol a gwerthiant sefydlog flwyddyn ar ôl blwyddyn, mae llawer o gyhoeddwr wedi methu â chadw'r staff y bu iddynt eu hyfforddi a buddsoddi ynddynt, neu i recriwtio ar y lefel angenrheidiol o brofiad.
- Mae cystadleuaeth deg ac agored yn egwyddor hanfodol wrth ddyfarnu grantiau sector cyhoeddus. Mae cynnal cydbwysedd iach rhwng darparu cefnogaeth barhaus i gyhoeddwr sefydledig a sicrhau cyfleoedd i newydd-ddyfodiaid ffynnu yn golygu mwy o gystadleuaeth. Ynghyd â phwysau'r costau difrifol y mae'r sector wedi ei brofi, mae'n anochel y bydd yn arwain at lai o arian ar gael i gyhoeddwr unigol, darlunwr ac awduron.
- Un o swyddogaethau craidd Cyngor Llyfrau Cymru yw ariannu'r diwydiant cyhoeddi yng Nghymru ar ran Llywodraeth Cymru. Mae gennym ymrwymiad hirsefydlog i gadw costau gweinyddol mor isel â phosibl tra hefyd yn codi incwm trwy ein Canolfan Ddosbarthu sy'n hunan ariannu. Mae natur gyfunol ein sefydliad yn golygu y gallwn roi gwerth ychwanegol er mwyn gwneud i gyllid cyfyngedig fynd ymhellach, neu fel sy'n digwydd yn y Ganolfan Ddosbarthu, darparu cymorthdaliadau anuniongyrchol i gyhoeddwr trwy ddarparu gwasanaethau y codir tâl amdanynt ar y farchnad agored. Cryfder arall y sefydliad yw ein bod yn gallu cymryd trosolwg strategol, cysylltu ag ysgolion, llyfrgelloedd a darllenwyr i ganfod anghenion y farchnad nad ydynt o reidrwydd yn cyd-fynd â'r mentrau mwyaf proffidiol. Mae hyn yn golygu y gallwn ddefnyddio'r grant ar gyfer ymyriadau strategol pwysig fel y gyfres hynod lwyddiannus i ddysgwyr, Amdani, a ddatblygwyd mewn partneriaeth â'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol.
- Dros y deng mlynedd diwethaf mae niferoedd staff y Cyngor Llyfrau wedi gostwng o 50 i 36 a'r rhai yr effeithiwyd fwyaf gan y diswyddiadau oedd y cynrychiolwr gwerthu, swyddogion ysgolion a'r staff gweinyddol. O ganlyniad, mae ardaloedd llawer mwy yn cael eu gwasanaethu gan lai o bobl, sy'n arwain at lai o gymorth a

gwasanaethau i ysgolion, llyfrgelloedd a llyfrwerthwyr; mae tasgau gweinyddol naill ai wedi lleihau neu wedi eu hawtomeiddio gan olygu llai o gapasiti i ddelio â gweinyddu prosiect.

- Yn ychwanegol at yr effaith anochel y mae hyn yn ei gael ar y cymorth yr ydym yn gallu ei ddarparu i'r diwydiant llyfrau yng Nghymru, roedd y swyddi a gollwyd yn y Cyngor Llyfrau yn swyddi Cymraeg eu hiaith, yn cael eu talu'n deg ac wedi eu lleoli yng nghefn gwlad Cymru; mewn gweithle sy'n buddsoddi mewn hyfforddiant a sgiliau ac sydd wedi cefnogi'n rhagweithiol nifer o staff di-Gymraeg i ddod yn hyderus a gallu cynnal eu busnes drwg gyfrwng y Gymraeg.

Er gwaethaf yr heriau a amlinellwyd gennym, hoffem gydnabod a mynegi ein diolchgarwch am nifer o brosiectau ysbrydoledig y mae Llywodraeth Cymru wedi eu cefnogi yn y blynyddoedd diwethaf megis Ysgolion Caru Darllen, Iechyd Da, Rhyngom, Darllen yn Well, Cronfa Cynulleidfaoedd Newydd yn ogystal â chymorth brys yn ystod COVID a'r argyfwng costau byw. Cafodd yr holl fuddsoddiad hwn effaith gadarnhaol ac roedd mawr ei angen.

Fodd bynnag, nid yw'n mynd i'r afael â'r materion allweddol y mae ein sector, fel pob diwydiant creadigol, yn eu hwynebu. Gan fod yr amser datblygu a'r amseroedd arwain i mewn yn hir, mae angen sicrwydd cyllid ar y llinell sylfaen er mwyn cynllunio a buddsoddi mewn prosiectau, sgiliau a thalent newydd. Oherwydd ei natur, nid yw cyllid prosiect blynyddol un-tro gydag amseroedd gweithredu cyflym, yn mynd i'r afael â'r heriau hyn mewn unrhyw ffordd ystyrlon ac, yn y cyd-destun penodol hwn, gellir ei ddisgrifio fel plaster yn unig, er cymaint y croeso iddo mewn ffyrdd eraill.

Yn wir, gellid dadlau ei fod yn gwaethygu'r sefyllfa drwy agor y drws i'r dalent newydd y mae mawr ei hangen, ac eto nid oes gennym yr adnoddau yn eu lle i roi cymorth parhaus iddynt yn ogystal â pharhau i gefnogi'r busnesau sy'n darparu'r cynnyrch craidd. Mae'n anochel y bydd hyn yn arwain at benderfyniadau anodd a siomedigaethau wrth i gystadleuaeth gynyddu am yr arian cyfyngedig sydd ar gael.

Diolch am y cyfle i roi rhagor o wybodaeth ar y mater hwn.

Yr eiddoch yn gywir,

HELGARD KRAUSE
Prif Weithredwr